

תוס' ר"י הוקן

סא:

א' לא כתב ארץ בנען ה"א בתוככם בארץ גֵּעָד. פ"י בקונט' דאס לא יעצרו יטלו חלקס כפי המגיעס צארך גלעד שנאחזו זה כזר והס סייעו [אתכסן] לכבשה אצל צארך כנען כלל וכלל לא שהרי לא סייעו לכבשה קא משמע לן דאעפ"כ יטלו א וקשה וכי איזו סברה היא שישבו צנחמיהס וירשו עס אחיהס שיאלו למלחמה וי ועוד דאינו דומה למשל דמייתין ב לכן נראה לר"י לפרש פשטיה דקרא הכי אס יעצרו חלונ'ס צראשי הצבא להיות ראשונים צמלחמה בצער טוזה זו שיעשו עס אחיהס מתנן להס ארץ הגלעד ואס לא יתאלמו יותר מאחיהס ונאחזו והכי נפרש דאי לא כתב צארך כנען הי"א שחס לא יעצרו חלונ'ס צראש המלחמה ולא יסייעו צניצוש הארץ אלא כשאר שבטים כלל וכלל לא ולא מארץ כנען קמשמע לן דאף על פי כן יטלוג וקשה דהייז חסקס אדעתיה שלא יטלו כלל צארך כנען כיון שסייעו צניצוש כמו אחריס וי"ל דסד"א כיון שהוקצה ארץ כנען לשאר שבטים שהרי מאותה שנה ששאלו בני גד ובני ראובן ארץ גלעד גבלי איטורא, ובח אפילו גבלי איטורא לית ליה, דהא כבולי תלמודא אמרין לרבי נעשו כמו שסלקו עמנן מלחלוק צארך כנענ? וינמא שאס לא ייקיימו מתאס לא יהיה להס חלק זה קא משמע לן צארך כנען לומר שיטלו חלקס כשאר שבטים כאן וכאן ואס תאמר לכתוב קרא צארך כנען צלצד ולא נכתוב ונאחזו בתוככם וממילא ידענו כיון שנוטלים חלקס צארך שהוקצה לשאר שבטים כ"ש שיטלו חלקס צארך גלעד שלא הוקצה לשאר שבטים וי"ל דאדרבה אלא צארך כנען שלא נתייפה כחס דין הוא שיטלו אצל צארך גלעד שנתייפה כחס זה יקנסו ממנה ולא יקחו זה כללה לכן נכתבו שניהס:

בשלאמא ררבי מאיר היינו דבתיב או תנקה מאלתי אלא א"ר חנינא אמה א"י. תימנה מה ענין זה אכל מתלוקת? והלא לא היה תנאי אלא צפירוש אמר שישבע לו שיקח אשה לצנו ממשפחתו ואס לא פירש הקרא תנקה מאלתי אס לא יתנו לך הייתי אומר שהיה עוצר שצועה צין יתנו וצין לא יתנו אס לא היה מציא אשה ומה שפירש הקוגטרס קשה להצין שהרי משמע מתוך פ"י שאס הלך אליעזר למשפחת אברהםס והס לא ירלו ליתן לו שיהא מותר צננות כנען וזה אינו וינדלפי זה סד"א דר"ח צ"ג איירי צע"א ממנה שאמר ר"מנן לכן פרי"ז בשנלח לר' מאיר דלית ליה מכלל הן אתה שומע לאו אע"פ שסברה הוא כשאדם מתנה עם חצירו אס תעשה זה אתן לך זה וי וחס לא תעשה לא אתן לך כמו כן כאן אע"פ שהוא סברה שלא שצניעו אלא על מנת שיתנו הוטרך לפרש אס לא יתנו תהיה נקי אצל לר' חנינא דאזיל צתר סברה לפי דעת צעלי התנאים למה פירש אס לא יתנו לך פשיטא אס לא ירלו ליתן דיהיה נקי ולמה"ר ייחק נראה ששתי שצועות השציעו אחת שיקח אשה לצנו ממשפחתו ושצועה אחרת שאס לא יתנו לא תקח אשה מצנות כנען ודייק מדכתביצו ונקיט משצועתי זאת משמע שיש שצועה אחרת:

ואס לא כפליה מצי אמר אס תטיב שאת הוה שמע' דאפי' אס לא תטיב נמי שאת דתנאי שלא כפלו אינו מצטל ממנה: **למה** לי. אס וי תטיב וי נשמעת מכללל: ס"ד כו'. כלומר מכללל לא הוה נפקא לן אלא ציטול ממנה היה אס לא תטיב לא תשא שצר ופורענותא נמי לא תשקול להכי אינטריך כפילה דינא דפורענותא: **בשנלח** לר' מאיר. דאמר מכללל לא שמע' היינו דכתיב אז תשקול להכי תחול עליך שצועה ומכללל לא שמעינן דאס תלך לא תחול: **למה** לי. לפרושי אס תלך תנקה אלא דאי לא כפליה לא הוה מצטל תנאה לשצועה דאפי' ילך תחול עליו אס יקח לו אשה מצנות כנען: **היא** דניחא **לג**. לאשה: **ולא ניהא** **לכו**. לקרוצים: **וייסי**. להכי נכתב האי למיתלי נמי צקרוצים ואס לא יתנו לך קרוצים והיית נקי: **למה** לי. ואס בחקותי תמאסו נשמע מכלל צרכה קללה:

האומר פרק שלישי קידושין

למה לי. צארך כנען דמשמע מיעוטא למעוטי שלא יטלו צארך גלעד כנגד חלקס שצארך כנען וי (הרי משמע נמי מונאחזו בתוככם שלא יטלו צארך גלעד כנגד חלקס שצארך ישראל אלא קרא ימירא הוה למדרש זיה תנאי כפול) ש"מ הוטרך לכפול ולומר אס לא יעצרו לא יהא צדצרי כלום ואי לא כפלו היתה מתנתו קיימת דמכלל הן לא נשמע לאו: **ורבי** חנינא. אמר לך לעולם לא צא לכפול אלא לפרש שאפי' לא יעצרו לא יפסידו וי נחלתס מכל ארץ ישראל ואס כתב ונאחזו בתוככם ותו לא הי"א ואס לא יעצרו יטלו כפי המגיעס צארך הגלעד שנאחזתס זה כזר והס סייעו אתכס לכבשה אצל צארך כנען כלל לא לא בתוכה יטלו ולא צארך גלעד כנגדה להכי כתב צארך כנען שאף צארך כנען יטלו אע"פ שלא סייעו לכבשה אצל למעוטי שלא יטלו ארץ הגלעד כנגדה לא אינטריך דמכלל הן הוה שמעינן לאו: **כל** **היא** דאיוס לנו **משמע**. ועל כרחך לא כתב צארך כנען אלא למעוטי ארץ גלעד שלא יטלוה כולה על פי מתנתו שאמר להס ונתתס להס וללמדיו דמכלל הן לא הוה שמעינן לאו: **משא** דמשה: **למה** **דדצר דומה** כו'. כן שאר השצטיס יטלו ארץ כנען ושני שבטים אלו יעצרו את הירדן למלחמה דהיינו דומיא דיתן להס מאתיס וזו ויטלו ארץ הגלעד ואס לא יעצרו לא יפסידו חלקס צארך כנען דהיינו שאר נכסיס: **מי** גרס **לו** **ליטול** **עס** אחיו **שאר נכסיס פנינו גרמה** לו. דאס לא כפל היימי שפוע דאס לא יתן יטול צאותו שדה כפי חלק המגיעו צו אצל צשתי שדות שהקניתיס לאחיו לא יטול כלום וכל שכן שלא יטול צאותו שדה כנגד שאר נכסיס. אף בני גד ובני ראובן כפילת הדצרים גרמה להס ליטול חלקס צארך כנען שאס לא כפל היימי אומר לא יטלו זה כלום אלא צארך גלעד מה שמגיעס זה: **הסס**. מתני' קמני שאס לא כפל לא היו נוטלין כלום לא כאן ולא כאן דקאמר שאף צארך כנען שאיננה חציצה להס לא יטלו מדקמני שאף משמע דכל שכן צארך גלעד שצחרו זה: הי"ג **אלמא** **כפילה** **לארץ** **גלעד** **נמי** **אהני** **וכנא** **קמני** **מי** **גרס** **לו** כו'. אלמא לא אהני אלא אארץ כנען דצנלו כפילה נמי הוו שקלי מה שמגיעס צארך גלעד: **לא קשיא**. מתני' דקמני שאף דמשמע דכל שכן צארך גלעד: **תקמי** **דינחא**

ליה **ר' מאיר**. אס כן נכתוב ונאחזו והוה סצר ר' חנינא דכולא מילתא דריש רבי מאיר לתנאי כפול הלכך אמר ליה שאלמלא כן שפכל דצריז יס ו משמע שאף צארך כנען לא יטלו וי"ש צמקוס החציב להס דמכלל הן היינו שומעינן לאו ואס לא יעצרו לא תתנו להס את ארץ גלעד וממילא דצארך כנען לא שקלי דהא לא אזלי למכבשה וצרייתא דקמני דלא אהני כפילה אלא לארץ כנען אמר רבי חנינא צתר דאמר ליה ר' מאיר נכתוב קרא ונאחזו למ"ל צארך כנען אמר ליה ר' חנינא ליטול חלק צארך כנען אהני דאי לא כתביה הוה אחינא ונאחזו בתוככם צארך גלעד: **שאס**. משאת שצר: **ואס לא טעיז** **לפסח**. פורענות מוכנת לצא אלמא כפילה בעינן ואס לא תטיב נמי שאת דתנאי שלא כפלו אינו מצטל ממנה: **למה** לי. אס וי תטיב וי נשמעת מכללל: ס"ד כו'. כלומר מכללל לא הוה נפקא לן אלא ציטול ממנה היה אס לא תטיב לא תשא שצר ופורענותא נמי לא תשקול להכי אינטריך כפילה דינא דפורענותא: **בשנלח** לר' מאיר. דאמר מכללל לא שמע' היינו דכתיב אז תשקול להכי תחול עליך שצועה ומכללל לא שמעינן דאס תלך לא תחול: **למה** לי. לפרושי אס תלך תנקה אלא דאי לא כפליה לא הוה מצטל תנאה לשצועה דאפי' ילך תחול עליו אס יקח לו אשה מצנות כנען: **היא** דניחא **לג**. לאשה: **ולא ניהא** **לכו**. לקרוצים: **וייסי**. להכי נכתב האי למיתלי נמי צקרוצים והיית נקי: **למה** לי. ואס בחקותי תמאסו נשמע מכלל צרכה קללה:

א) (הוקף ע"פ מהרש"ל ובכמ"י: אמר לך וי"ז לשון רש"י, ב) ובכמ"י נוסף: וי"ש צארך גלעד, ג) ובכמ"י נוסף: אנטריך, ד) רש"א מ"י, ה) ונדפוסו: בחלקס, וז"ה ברש"א, ז) אלא"ל (משמע, ח) אלא"ל ואמר, ט) ז"ל לא תטיב, י) מ"י, יא) מתלוקתס. ונדפו"ר: מתלוקת, יב) והש"ל מוסק ולהי"ר יחק וגורס ונראה, יג) ונלשית מד, יד) ע"ש, טו) ונלשית מד, יז) יתקן נספל ט"ס מה הדפוס וז"ל: דמשמע שלא יטלו צארך הגלעד כנגד חלקס שצארך כנען אלא יטלו חלקס ג"כ צארך כנען ש"מ שצא לומר שלא יהיה המעשה כלום שהמעשה טול וי, יט) ונדלצל שהתנה, כ) גיטינן עה ע"צ, טו) גיטינן סא,

תורה אור השלם

- ואס לא יעצרו חלונ'ס אתכסן ונאחזו בתוככם בארץ כנען: מדברר לב ל
- הלוא אם תטיב שאת ואם לא תיטיב לפחת חטאת רבץ ואליך תשוקתו ואתה תמשל בה: בראשית ד ו
- אז תנקה מאלתי כי תבוא אל משפחתי ואם לא יתנו לך היתית נקי מאלתי: בראשית כד מא
- ואס לא תאבה דאשעה ללכת אחריו ונקיט משבעתי ואת רק את בני לא תבשע עמך: בראשית כד ח
- אם בחקותי תלבן ואת אחיו תשמורו ונעשיכם אתם: ויקרא כו ג
- ואם בחקותי תמאסו ואם את משפטי תגעל ונשכסם לבלתי עשות את כל מצותי להקרבם את בריתי: ויקרא כו טו
- אם תאבד ושמינתם טוב דקאריך תאכלו: ישיעיהו א יט

הנהגות הב"ח

א) רש"י ד"ה למה לי אס וי נשבעתיה מכללל: ב) תוס' ד"ה בשלמא ויזי אמר לך זס שאם לא יעשה לא יתן לו כמו כן:

מוסף תוספות

א. דלהכי כתיב בארץ כנען שיתלו אצ"ע"ס לא יסייעו לבוכשה. מוס' טו. ב. מה שתלה רש"י הטעם בסיוע כיבוש לא נהירא דבמשל שהביא אח"כ לא שייך טעם זה. מוס' הלא"ס ג. והשתא ניחא דהעברת החלוק היר כעין תנתיב מאתיס וזו שבמשל. שס. ד. כן פירש"י לקמן וידיה מי גרס] טעם המשל שאם לא הוזכר הכפילות לשאר נכסיס לא היה נוטל בהם לפי שהוקצו לשאר אחיס. שס. ה. וכן במשל דבסמוך אם לא אמר אלא יירש בשאר נכסיס ולא אמר עס אחיו הרי"א דוקא בשאר נכסיס יירש עמקון אבל באותו חסד החשובה שראוי ליתן עליה מאתיס וזו לא יטול שנקנסו אותו כנגד היפוי כח. שס. י. כי שתי המבטות אמת הם ואיזו מהם שלא היה כותב הייתי אומר שלא יטלו בה. שס.

^[1] ראה ממה שפירש (הרי"ף) במי שמת (נרמן תתפט) בהדיא עובדא דפרק יום טוב שחל (ביצה כ, א) טעמא דאמר הבו ליה ולינטיב, שלא פירשה משום מעשה קודם לתנאי כמו שפירשו שאר המפרשים, שהרי הר"ם פירשה כן, והטעם דשכיב מרע היה ואי"צ חד מאנפי דתנאי, דאילו ירשא כי אמר הבו ולינטיב והוי ולינטיב תנאי, אי נסיב שקיל ואי לא לא, ואעפ"י שהמעשה קודם לתנאי, תרע דהא בסיפא דאמר לינטיב והבו ליה אצ"ע"ס שלא כפל את תנאו הוי תנאו תנאי אפילו לדעת הר"ם שכתב בממון בעינן תנאי כפול אלא ודאי בשכיב מרע לא בעינן חד מאנפי דתנאי דאיכא קנין וקנין כמעכשיו דמי***, ואיכא מאן דפסק כרב אדא (ופסק) (דבעינן נמין) תנאי בדבר אחד ומעשה בדבר אחר ע) ועשה משפטי התנאי ששה. אבל הרי"ם [אישות שם] כתב שאינן אלא ארבעה כמ"ש, ופסק כר' מאיר ל"ש באיטורא וי"ש בממונא. ומיהו הרי"ף הביא בתשובות [נש"ת הרי"ף שם] משפטי התנאי דפרק מי שאחזו וביאר תנאי ומעשה בדבר אחד כדאיכא במי שאחזו [גיטינן שם].

^[2] י"ל ששהי הר"ם מפרש ג"כ כהרי"ף שם ואף שהר"ם ס"ל דבעינן תנאי קודם למעשה (ד"ף)** זה אינו מובן דאף אם נאמר דהיה מתנת שב"ם דבעי קנין מי"מ מתנת בריא בוודאי בעי קנין ואעפ"כ בעינן משפטי התנאים ואולי דחסר כאן וצ"ע (ד"ף).